ISSN: 1307-4474

EGE EĞİTİM DERGİSİ
EGE JOURNAL OF EDUCATION

27(2), 2026, 131 - 146

Öğretmen Eğitimcilerinin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Program Yeterliliklerine İlişkin Görüşleri*

Derya Nur Batu[1] and Serkan Keleşoğlu**[2]

Öz

21. yüzyıl her meslekte olduğu gibi öğretmenlik mesleğinde de yeterliklerin önem kazandığı bir dönemdir. Hizmet öncesi öğretmenlik eğitiminde program yeterlilikleri alan bilgisi, alan eğitimi, meslek bilgisi ve genel kültür olmak üzere dört başlık altında sınıflandırılan derslerle öğretmen adaylarına kazandırılmaktadır. Başta teknolojik değişimler olmak üzere her türlü değişim öğretmenlik mesleğini de doğrudan etkilemekte ve değişikliğe zorlamaktadır. Bu nedenle öğretmen yeterliklerinin de belirli aralıklarla güncellenmesi gerekmektedir. Öğretmenlik programlarında yeterlilikler ilgili programdaki görevli öğretim üyeleri tarafından şekillendirilmektedir. Bu araştırmanın amacı sosyal bilgiler öğretmenliği program yeterliliklerine ilişkin öğretmen eğitimcilerinin görüşlerini belirlemektedir. Temel nitel araştırma olarak yürütülen çalışmada 8 farklı üniversiteden 10 öğretmen eğitimcisi ile görüşmeler yapılmıştır. Araştırma kapsamında; Türkiye'deki 54 sosyal bilgiler öğretmenliği programının yeterliliklerinin 18 başlıkta toplanabildiği, yeterliliklerin belirlenmesinde resmi bir kurum tarafından belirlenen standartlara üniversitelerin ekleme yapabileceği, program yeterliliklerinin MEB tarafından hazırlanan 2017 öğretmenlik mesleği yeterlikleri ile örtüştüğü ve sosyal bilgiler öğretmenliği programına farklı dersler eklenmesi gerektiği sonuçlarına ulaşılmıştır. 2020 YÖK yetki devri kararı sonrasında sosyal bilgiler öğretmenliği programlarının geliştirilmesinde öğretmen eğitimcilerinin önerdikleri yeterliliklere ve derslere yer verilebilir. Program yeterliliklerinin belirlenmesinde ise karar vericiler arasında iş birliğinin arttırılması ve ortak karar mekanizmalarının oluşturulması önerilmektedir.

Anahtar Sözcükler

Öğretmen Yeterlikleri
Program Yeterlilikleri
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği
Öğretmen Eğitimcisi
Öğretmen Eğitimi

Makale Hakkında

Gönderim Tarihi
27 Aralık 2025
Kabul Tarihi
5 Mart 2026
Makale Türü
Araştırma Makalesi

Teacher Educators' Views of Social Studies Teacher Education Program Qualifications*

Abstract

The 21st century is a period in which competencies have gained importance in the teaching profession, as in every profession. In pre-service teacher education, program qualifications are imparted to teacher candidates thru courses classified under four headings: subject matter, field training, professional knowledge, and general culture. Especially technological changes, as well as all other changes, directly affect the teaching profession and force it to adapt. Therefore, teacher competencies need to be updated at regular intervals. In teacher education programs, qualifications are shaped by the faculty members responsible for the respective program. The aim of this research is to determine the views of teacher educators regarding the qualifications of social studies teacher education programs. In the study conducted as a basic qualitative research, interviews were held with 10 teacher educators from 8 different universities. Within the scope of the research, it was concluded that the qualifications of the 54 social studies teacher education programs in Türkiye could be grouped under 18 categories, that universities could add to the standards determined by an official institution in defining qualifications, that the program qualifications overlapped with the 2017 teaching profession competencies prepared by the Ministry of National Education, and that different courses should be added to the social studies teacher education program. After the Council of Higher Education delegation of authority decision, the qualifications and courses recommended by teacher educators can be included in the development of social studies teacher education programs. In determining program qualifications, it is recommended to improve collaboration among decision-makers and establish joint decision-making mechanisms.

Keywords

Teacher Competencies
Program Qualifications
Social Studies Teachers
Teacher Educator
Teacher Education

Article Info

Received
December 27 2025
Accepted
March 5 2026
Article Type
Research Paper

Citation: Batu, D., N., & Keleşoğlu, S. (2026). Öğretmen eğitimcilerinin sosyal bilgiler öğretmenliği program yeterliliklerine ilişkin görüşleri. *Ege Eğitim Dergisi, 27(2),* 131-146. DOI: 10.12984/egeefd.1850111

* Bu çalışma ikinci yazarın danışmanlığında birinci yazarın yüksek lisans tezinden oluşturulmuştur. [This study was developed from the first author's master's thesis under the supervision of the second author.]

[1] Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Ensitüsü, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Türkiye, Deryanur.dnb@gmail.com
** Corresponding Author/Sorumlu Yazar
[2] Ankara Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Fakültesi, Sosyal Bilgiler Eğitimi Anabilim Dalı, Türkiye, skelesoglu@ankara.edu.tr

This paper is licensed under Creative Commons Attribution-NonCommercial-NoDerivatives 4.0 terms.

Extended Abstract

Introduction

One of the professions where competencies have gained importance is teaching, but LeTendre and Wiseman (2015) argue that it is difficult to define how teachers' effectiveness is measured and to determine which characteristics make teachers effective. Zhang and Wu (2025) state that teacher competencies have also changed over time due to dynamic changes in society, technology, and culture. Teaching is a specialized profession that requires specific training in the dimensions of cultural background, subject-specific education, and professional knowledge of the teaching profession (MoNE, 2024). "*Competence* is *a set of knowledge, skills, and attitudes that a teacher must possess, experience, specialize in, and implement in order to fulfill their professional duties and demonstrate them through performance*" (Maba, Perdata, Astawa, & Mantra, 2018). The quality of teachers' competencies directly affects the quality of the education system. Van Hover (2008) states that research shows effective teachers directly influence students' long-term success and learning development. Therefore, teacher education is an important part of countries' education system (Swennen and Van Der Klink, 2008).

The first official studies on teacher competencies in Türkiye were conducted in 1998 (MoNE, 2017). In 2017, the Ministry of National Education (MoNE) prepared 11 competencies under four area, along with 65 indicators related to these competencies (MoNE, 2017, p. 8). Since 2001, Türkiye has been a member of the European Higher Education Area (EHEA, 2020), and therefore, all universities in Türkiye have defined qualification statements for each program. The purpose of this study is to determine the views of teacher educators regarding teacher competencies and qualifications specifically for the social studies teacher education program.

Method

This research was designed as a basic qualitative study, as it aimed to determine the views of teacher educators regarding qualifications of the social studies teacher education program at public universities in Türkiye between 2021 and 2022. The research consists of faculty members, which are identify themself as a teacher educator, at the social studies teacher education program. Purposeful sampling was used to determine the study group. The evaluation criteria considered were that the participants are member of the social studies education department and identified themselves as teacher educators. Since the research was conducted during the period when COVID-19 measures were in effect and not every academic working in the relevant program identified themselves as a teacher educator, the snowball sampling technique was used to form a working group of 10 social studies teacher educators. Data were collected through interviews for this research. The interviews lasted approximately 45 minutes. Each interview was recorded with the participants' consent. Content analysis, one of the qualitative analysis methods, was used in this research.

Findings

Within the scope of the research, firstly the program qualifications were examined. Since the qualifications of 54 universities were accessible online, only these universities were included in the study. While the number of qualifications reached 51 in some programs, it dropped to as low as 5 in others. On average, there were 16.7 qualifications statements per program. The qualifications were grouped together based on their similarities to determine categories. At the end of the review, 18 categories were identified.

Teacher educators have stated that three different approaches can be used when determining program qualifications. While some teacher educators state that standard qualifications should be established, a group of teacher educators have stated that universities should be given the flexibility to add to the qualifications determined by an official institution. On the other hand, a group of teacher educators hold the view that qualifications should be flexible. Half of the teacher educators consider the General Competencies for the Teaching Profession prepared by the MoNE to be appropriate. Some teacher educators have stated that new competency statements should be added to the MoNE competencies. While a portion of teacher educators find the competencies appropriate, a group of teacher educators believe that they need to be developed. Most teacher educators stated that their program qualifications overlap with the MoNE competencies. Teacher educators who expressed their views on this matter stated that they had prepared their competencies taking into account the MoNE competencies. Considering contemporary teacher competencies, teacher educators stated that courses in different areas should be added to faculty programs.

Discussion and Conlucions

When examining social studies teacher education programs qualifications, it was determined that the majority of qualifications statements were related to subject knowledge. Social studies teacher training programs are examined historically, subject knowledge is also seen to be at the forefront (Tokcan & Tangülü, 2019; Yıllar & Cüce, 2021). Havrilola et al. (2022) also state that, historically, the understanding of teacher competencies has generally been linked to subject knowledge and basic pedagogical skills.

Leadership and collaboration are among the foremost professional competencies expected of all subject teachers. While Gül and Aslan (2016) state that teachers consider themselves competent in school-community relations, Yıllar and Cüce (2021) indicate that social studies teachers perceive their weakest learning area to be collaboration with schools, families, and communities. Studies show that social studies teacher candidates are competent in using teaching technologies and materials (Akpınar, Çokal, & Yiğit, 2012; Demirezen & Keleş, 2020; Usta & Korkmaz, 2010). Teachers' ability to keep up with new technological developments and integrate them into their lessons can be considered a competency area that will remain valid for years to come. It is not only important to learn this technology, but also to teach it and equip students with the necessary skills.

The qualifications given the least attention is aimed at special and inclusive education. Only three universities are seen to have included this area. Studies also reveal that social studies teachers need training in inclusive education (Ateş, 2018; Yaylacı & Aksoy, 2016). Research conducted with social studies teachers revealed that they did not receive qualified training in the field of special education and that they did not feel competent in special education (İlk & Açıkalın, 2019). Bursa and Ersoy (2020) stated that courses directly or indirectly related to special education, such as learning difficulties, attention deficit and hyperactivity disorder, and child psychology, were among the most necessary elective courses in professional knowledge for social studies teacher candidates.

The research reveals that teacher educators hold differing views on the determination of university qualifications. Teacher training institutions must meet certain standards (Buyuran, 2019; Kayan & Adıgüzel, 2017). Teacher candidates graduating from education faculties will practice their profession in official and private institutions affiliated with the MoNE. The central preparation of teaching programs and the existence of teacher competencies determined by the MoNE may enable universities to maintain quality by establishing a framework for preserving certain standards in teacher education. On the other hand, teacher candidates must pass national exams after graduating with a bachelor's degree to be able to work in the public schools. The existence of these national exams sets a limit on flexibility in teacher education.

Within the scope of the research, when the opinions of teacher educators regarding the MoNE competencies were examined, half of the participants stated that the competencies shared in 2017 were appropriate, while one participant shared the opinion that there was no need to include special field competencies by preparing them in a more inclusive manner. Another participant stated that the competencies were perceived outside their purpose, while opinions were also expressed that new statements should be added to the competencies. When examining the views of teacher educators on the MoNE social studies subject-specific competency statements, some participants stated that the competencies were appropriate, while others argued that the competencies could be accepted as a framework but needed to be developed. In contrast to these views, it was observed that they stated that the subject-specific competency statements needed to be developed and that the MoNE competencies were not suitable for the interdisciplinary structure of social studies education. Teacher educators particularly emphasized the need to develop competencies related to academic freedom, inclusiveness, inquiry, and critical thinking. It is believed that the competencies to be developed in this context will also positively affect other dimensions.

Teacher educators have suggested that courses in the following areas should be added to the newly developed social studies teacher education program: human affairs and communication, teaching professional knowledge, thinking skills, scientific research and ethics, and technological literacy. Courses in this field also support the development of communication and problem-solving skills among teacher candidates (Akan, 2021). Other courses recommended by teacher educators include Economics, Evidence-Based History Teaching, Disaster Education, and Environmental Literacy courses.

Regarding teacher education courses, it has been observed that Field Experience, Project and Innovation, Educational Readings, and Self-regulated Learning courses are recommended. It is known that teacher candidates, especially in Teaching Practice courses, do not gain sufficient field experience and encounter various problems (Akpınar, Çolak, & Yiğit, 2012; Coşkun, 2020). Instead of assigning all practical training to a single course, shorter courses with different tasks that bring teacher candidates into contact with the classroom and school environment in previous semesters could be included.

Giriş

21. yüzyıl, kalite ve hesap verebilirlik kavramlarının ön plana çıktığı, hemen hemen her alanda bu kavramların bir değerlendirme ölçütü olduğu bir dönemdir. Bu durumun nedenlerinin başında kaynakların sınırlılığı ve her sistemin başka bir sistemi etkileme gücünün geçmişe göre daha fazla olması gelmektedir. İnsana ve topluma dair her mesleğin belirli bir standartta gerçekleştirilmesi kaynakların etkin kullanımını ve sistemlerin daha etkili çalışmasını sağlayacaktır. Bu gereklilik mesleki standartların belirlenmesini ve meslekleri icra edecek kişilerin standartları karşılayabilecek yeterliliklere sahip olmalarını zorunlu kılmaktadır. "*Yeterlilik, bireyin sahip olduğu belirli niteliklerin sorumlu otoritelerce değerlendirilmesi ve geçerlik kazandırılması sonucunda elde edilen belgelerin tümünü ifade etmektedir*" (Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi, 2020). Her meslek branşı için uzman kişi ve komisyonlarca yeterlilikler belirlenmekte ve gerekli eğitimlerle bu yeterlilikler mesleği icra etmeyi talep eden kişilere kazandırılmaya çalışılmaktadır.

Yeterliliklerin önem kazandığı mesleklerden birisi de öğretmenlik mesleğidir ancak LeTendre ve Wiseman (2015) öğretmenlerin etkililiğinin nasıl tanımlanacağının ve hangi özelliklerin öğretmenleri etkili kıldığını belirlemenin zor olduğunu savunmaktadır. Zhang ve Wu (2025) toplum, teknoloji ve kültürdeki dinamik değişimler nedeniyle öğretmen yeterliliklerinin de zaman içinde değişim gösterdiğini belirtmişlerdir. Öğretmenlik; genel kültür, özel alan eğitimi ve öğretmenlik meslek bilgisi boyutlarında özel bir eğitimi gerektiren uzmanlık mesleğidir (MEB, 2024). "*Yeterlilik, öğretmen tarafından mesleki görevlerini yerine getirme ve performans yoluyla bunları sergileme bakımından sahip olunması, deneyimlenmesi, uzmanlaşılması ve gerçekleştirilmesi gereken bir dizi bilgi, beceri ve tutumdur*" (Maba, Perdata, Astawa ve Mantra, 2018). Öğretmenlerin sahip oldukları yeterliliklerin niteliği eğitim sisteminin kalitesini doğrudan etkilemektedir. Etkili öğretmenler, öğrencilerin uzun dönemdeki başarılarına ve öğrenmelerinin gelişimlerine doğrudan etki etmektedir (Van Hover, 2008). Bu nedenle öğretmen eğitimi bir ülkenin eğitim sisteminin önemli bir parçasıdır (Swennen ve Van Der Klink, 2008). Öğretmen eğitimini geliştirmeye yönelik atılan her adımın, eğitim sisteminde önemli bir yere sahip olan öğretmenler aracılığıyla sisteminin tamamında olumlu etkiler yaratacağı yadsınamaz bir gerçektir. Öztürk (2009) eğitim kalitesinin, öğretmenlik mesleği niteliğinin yükseltilmesinin ve öğretmen yetiştiren kurumların politikalarının belirlenmesinin öğretmenlik yeterliliklerinin geliştirilmesi ile olanaklı olabileceğini ifade etmektedir.

Öğretmenlik mesleği incelendiğinde "yeterlilik", "standart" ve "nitelik" kavramlarının kullanıldığı ve ortak bir kavram setinin bulunmadığı dikkat çekmektedir. Birçok Avrupa ülkesinde eğitimden sorumlu birimler tarafından öğretmen yeterlikleri çerçevesi geliştirilmektedir (Eurydice, 2018). Eğitimde Uygulamalar ve Politikalar Çalışma Merkezi'ne göre öğretmen yeterlikleri genel ve özel olmak üzere iki kategoriye ayrılmaktadır (CEPPE, 2013). Amerika Birleşik Devletleri, İngiltere ve Avustralya gibi ülkeler "öğretmen standartları", Türkiye ise "öğretmen yeterlikleri" kavramının kullanılmasını tercih etmektedir (Türk Eğitim Derneği, 2009). Hizmette bulunan öğretmenlerin belirlenen yeterliklere sahip olmaları ve hizmet öncesi dönemde üniversitelerin öğretmen adaylarına bu yeterlilikleri kazandıracak eğitimi sağlamaları kaliteli bir eğitim için öncelikli hedeftir. Türkiye'de öğretmenlik yeterlilikleri üzerine ilk resmi çalışmalar 1998 yılında "Yükseköğretim Kurulu (YÖK)/Dünya Bankası Milli Eğitimi Geliştirme Projesi, Hizmet Öncesi Öğretmen Eğitimi" başlığı altında yürütülmüştür (MEB, 2017). 2017 yılında MEB tarafından "Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri, "Mesleki Bilgi", "Mesleki Beceri", "Tutum ve Değerler" olmak üzere dört yeterlilik alanı altında yer alan 11 yeterlilik ve bu yeterliklere ilişkin 65 gösterge hazırlanmıştır (MEB, 2017 s. 8).

Türkiye'de öğretmenlik alanlarından birisi de Sosyal Bilgiler öğretmenliğidir. Sosyal Bilgiler, ilköğretim kademesindeki öğrencilerin toplumsal var oluşlarını gerçekleştirme amacını sosyal bilimler ve vatandaşlık bilgisi konuları ile destekleyerek, yaşamla ilişkilendirilen konulara yer verilen bir derstir. Sosyal Bilgiler, Amerika Birleşik Devletleri'nde ilk olarak 1916 yılında kullanılmıştır (Smith, B. A., Palmer, J. J. ve Correia, S. T., 1995). Bu ders aracılığıyla başta tarih olmak üzere sosyal bilimler alanlarına ait bilgilerin geleceğin vatandaşları olan çocuklara öğretilmesi amaçlanmıştır. 1921 yılında ise ABD'de Sosyal Bilgiler Ulusal Konseyi (National Council for the Social Studies) kurulmuştur. Bu kurum Sosyal Bilgileri; öğrencileri, yerel, ulusal ve küresel sivil yaşama hazırlayan; bireylerin, toplulukların, sistemlerin ve bunların zaman ve mekan içindeki etkileşimlerini inceleyen bir çalışma alanı olarak tanımlamaktadır (NCSS, 2023).

Türkiye'de Sosyal Bilgiler dersi ilk kez 1968 yılında ders olarak programlarda yer bulmasına rağmen bu dersin kapsamı içerisinde yer alan disiplinlerin bir bölümü daha önceki dönemlerde de ders olarak okutulmuştur. Cumhuriyetin ilanıyla birlikte Tarih, Coğrafya ve Yurt Bilgisi derslerinin tek disiplin anlayışı ile eğitim programlarında yer aldığı görülmektedir. "*Tarih, Coğrafya ve Vatandaşlık dersleri, 1962'de yayınlanan İlkokul Program Taslağı'nda "Toplum ve Ülke İncelemeleri" adı altında birleştirilmiştir. Bu yeni ders, 1968 İlköğretim Programı'nda "Sosyal Bilgiler" adını almıştır*" (Öztürk, 2011, s. 26). Sosyal Bilgiler 1968 yılından itibaren ilkokullarda, 1974-75 öğretim yılından itibaren de ortaokul düzeyinde okutulmuş ancak bu dersleri sınıf öğretmenleri ya da sosyal bilimlerle ilgili branş öğretmenleri yürütmüştür (Battal, 2025). Turan (2023) bu durumun Sosyal Bilgiler dersinin kendine özgü yapısının fark edilmemesine ve Tarih, Coğrafya ve Yurttaşlık derslerinin birleşimi gibi algılanmasına neden olduğunu belirtmiştir. Sosyal Bilgiler dersinin tanımlandığı 2004 öğretim

programında da sosyal bilim disiplinlerine yer verildiği ve sosyal bilgiler programının 1977 yılında Barr, Barth ve Shermis tarafından ortaya konulan vatandaşlık aktarımı, sosyal bilimler ve yansıtıcı düşünme olarak sosyal bilgiler geleneğini önemsediği belirtilmiştir (MEB, 2004). Sosyal Bilgiler dersi öğretmenlerinin de bu geleneğe uygun olarak hem sosyal bilimler alan bilgisine sahip olmaları hem de geleceğin vatandaşlarının yetiştirilmesine katkı sunmaları beklenmektedir. Bu durum da sosyal bilgiler öğretmenlerini yetiştiren programların çok yönlü olmasını zorunlu kılmaktadır.

Türkiye 2001 yılında Avrupa Yükseköğretim Alanı üyesi olmuştur (EHEA, 2020). Bu üyelik kapsamında Türkiye'deki tüm üniversitelerin her bir program için yeterlilikler belirlemesi zorunluluğu bulunmaktadır. Sosyal bilgiler öğretmenliği programı yeterliliklerinin belirlenmesi ise üniversitelerdeki ilgili programlar tarafından gerçekleştirilmektedir. 2020 yılına kadar öğretmenlik programlarında okutulacak dersler YÖK tarafından belirlendiği için bu yeterlilikler daha çok var olan derslere göre şekillendirilmek zorunda kalınmıştır. Diğer taraftan öğretmen adayları mezuniyet sonrasında MEB'e bağlı kurumlarda çalışacakları için MEB tarafından belirlenmiş yeterliklerin kazandırılması da üniversitelerin üstlendiği sorumluluk olmuştur. MEB 2006 ve 2017 yıllarında olmak üzere iki defa öğretmen yeterlikleri yayımlamıştır. Bu yeterliklerin belirlendiği tarihler göz önünde bulundurulduğunda MEB bünyesinde gerçekleştirilen öğretim programları geliştirme süreçlerinin sonrasına denk geldiği görülmektedir. 2017 yılı öğretmen yeterlikleri genel öğretmenlik mesleği yeterlikleri ve her bir derse özel alan yeterlikleri ve performans göstergeleri içermektedir (MEB, 2017). Sosyal Bilgiler Özel Alan Yeterlikleri ise sosyal bilgilerin yeterlilik alanını, kapsamını ve performans göstergelerini kapsamaktadır. Üniversiteler tarafından belirlenen yeterlilikler bu şekilde bir başlıklandırma olmadan listelenmektedir. Ancak öğretmenlik mesleğinin özü itibariyle bu başlıklar altında listelenebilecek ya da farklı alanlara yönelik yeterlilikler belirlenebilmektedir. Hizmet öncesi dönemde ilgili programlardaki öğretim üyeleri tarafından hizmet içinde ise MEB tarafından yeterlikler belirlenmektedir. 2024 yılında Milli Eğitim Akademileri'nin kurulmasıyla öğretmenlerin mesleki eğitim sonrasında yeniden bir eğitime tabi tutulmaları zorunluluğu getirilmiştir. Bu durum öğretmen yetiştiren üniversiteler ile öğretmen istihdam eden MEB arasında yeterlikler-yeterlilikler açısından bir uyumsuzluk olduğu şeklinde de yorumlanabilir. Bu çalışmanın amacı da sosyal bilgiler öğretmenliği programı özelinde program yeterliliklerine ve öğretmen yeterliklerine yönelik öğretmen eğitimcilerinin görüşlerinin belirlenmesidir. Bu amaca yönelik olarak şu sorulara yanıt aranmıştır.

- Türkiye'deki üniversitelerin sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı yeterlilikleri hangi boyutlarda dağılmaktadır?
- Program yeterliliklerinin belirlenmesine yönelik öğretmen eğitimcilerinin görüşleri nelerdir?
- Program yeterlilikleri ile MEB Öğretmen Yeterlikleri arasındaki uyuma yönelik öğretmen eğitimcilerinin görüşleri nelerdir?
- Öğretmen eğitimcilerinin sosyal bilgiler öğretmenliği programına yönelik önerileri nelerdir?

Yöntem

Araştırma Modeli

Bu araştırma 2021 – 2022 yılları arasında sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı yeterliliklerine ilişkin öğretmen eğitimcilerinin görüşlerinin belirlenmesi amaçlandığı için temel nitel araştırma olarak tasarlanmıştır. Merriam (2018)'e göre bütün nitel araştırmalar anlamın nasıl inşa edildiğiyle ilgiliyken temel nitel araştırmanın öncelikli amacı bu anlamları açığa çıkarmak ve yorumlamaktır.

Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu 2020-2021 Eğitim-Öğretim yılı içinde sosyal bilgiler öğretmenliği programında görev alan öğretim üyeleri ve elemanları oluşturmaktadır. Çalışma grubunun belirlenmesinde amaçlı örnekleme yönteminden yararlanılmıştır. Katılımcıların sosyal bilgiler öğretmenliği programında çalışıyor olması ve kendilerini öğretmen eğitimcisi olarak tanımlamaları göz önüne alınan değerlendirme ölçütleridir. Araştırma COVID-19 tedbirlerinin geçerli olduğu dönemde yürütülmesi nedeniyle kartopu örnekleme tekniğinden yararlanılarak 10 sosyal bilgiler öğretmen eğitimcisi çalışma grubuna dahil edilmiştir. Patton (2018)'e göre kartopu örneklemesi, bilgi açısından zengin anahtar bilgi sağlayıcıları veya kritik durumları bulmak için kullanılan bir yaklaşımdır. Bu araştırmada kartopu örnekleme anahtar bilgi sağlayıcılarına ulaşabilmek için kullanılmıştır. Katılımcılara ilişkin demografik bilgiler Tablo 1'de sunulmuştur.

Tablo 1
Çalışma Grubuna Ait Tanımlayıcı Bilgiler

Katılımcı	Üniversite	Unvan	Mezun Olunan Lisans Programı	Mezun Olunan Yüksek Lisans Programı	Mezun Olunan Doktora Programı	Kıdem
1	A	Dr. Öğr. Üyesi	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Sosyal Bilgiler Eğitimi	Sosyal Bilgiler Eğitimi	4 yıl
2	B	Doç. Dr.	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Sosyal Bilgiler Eğitimi	Sosyal Bilgiler Eğitimi	16 yıl
3	B	Dr. Öğr. Üyesi	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Sosyal Bilgiler Eğitimi	Sosyal Bilgiler Eğitimi	15 yıl
4	C	Doç. Dr.	İlköğretim	Sosyal Bilgiler Eğitimi	Sosyal Bilgiler Eğitimi	18 yıl
5	D	Arş. Gör.	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Tarih Eğitimi	Sosyal Bilgiler Eğitimi	12 yıl
6	E	Prof. Dr.	Eğitim Programları ve Öğretim	Eğitim Programları ve Öğretim	Eğitim Programları ve Öğretim	20 yıl
7	F	Dr. Öğr. Üyesi	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Sosyal Bilgiler Eğitimi	Sosyal Bilgiler Eğitimi	12 yıl
8	G	Öğr. Gör.	Siyaset Bilimi ve Kamu Yönetimi	Eğitim Programları ve Öğretim	Sosyal Bilgiler Eğitimi	20 yıl
9	H	Dr. Öğr. Üyesi	İlköğretim	Sosyal Bilgiler Eğitimi	Sosyal Bilgiler Eğitimi	12 yıl
10	A	Arş. Gör.	Sosyal Bilgiler Öğretmenliği	Sosyal Bilgiler Eğitimi	Sosyal Bilgiler Eğitimi	4 yıl

Araştırmanın çalışma grubunu 8 farklı üniversiteden 10 öğretmen eğitimcisi oluşturmaktadır. Katılımcıların ortalama kıdemi 13,3 yıldır. Katılımcıların lisans ve lisansüstü dönemde sosyal bilgiler eğitimi alanlarından mezun olmuşlardır. Bir katılımcı eğitim programları ve öğretim bölümü mezunudur. Sosyal bilgiler öğretmenliği programlarının 1998 yılından sonra lisans düzeyinde açılması nedeniyle ilgili programda eğitim bilimlerinin farklı alanlarından öğretim üyeleri de görev yapmaktadır. Ayrıca eğitim programları ve öğretim bölümünde olup sosyal bilgiler öğretmenliği programlarında ders veren ve sosyal bilgiler eğitimi üzerine çalışmaları odaklanan öğretim üyeleri de bulunmaktadır. Bu durumun sosyal bilgiler öğretmen eğitiminin öğretmen yetiştirme boyutuna yönelik farkı bakış açılarını da barındırması açısından önemli olduğu düşünülmektedir.

Veri Toplama Araçları

Araştırma kapsamında veriler görüşme yöntemi ile toplanmıştır. Araştırmada "Sosyal Bilgiler Öğretmen Yeterliliklerine İlişkin Yarı Yapılandırılmış Görüşme Formu" hazırlanmıştır. Görüşme formu yedi açık uçlu sorudan oluşmaktadır. Hazırlanan görüşme formunun geçerliğini sağlamak için konu uzmanlarının görüşlerine başvurulmuştur. Gerekli düzenlemelerin ardından görüşme formunun pilot çalışması yapılmış ve uzman görüşlerinin yansıtılmasının ardından forma son hali verilmiştir.

Veri Toplama Süreci

Araştırma grubunun oluşturulması sonrasında katılımcılara görüşme gün ve saatlerini belirlemek üzere elektronik posta gönderilmiştir. Elektronik posta ekinde öğretmen yeterlikleri ile ilgili olarak dokümanlar da incelemeleri üzere iletilmiştir. Olumlu yanıt veren katılımcılarla çevrim içi görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Her bir görüşme ortalama 45 dakika sürmüştür. Görüşmeler katılımcıların onayıyla kayıt altına alınmıştır.

Verilerin Analizi

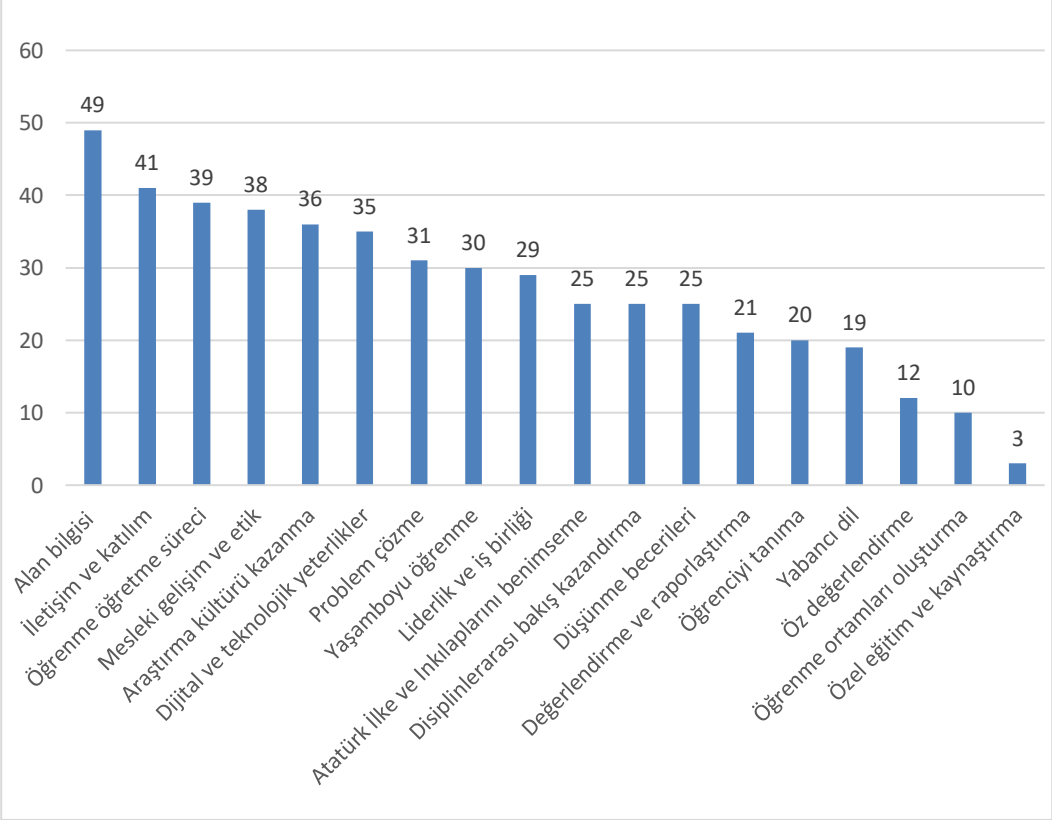
Veriler içerik analizi yöntemi ile analiz edilmiştir. Katılımcıların yanıtları doğrultusunda elde edilen veriler gruplandırılmış ve kategoriler altında çözümlenmiştir. Kodlama süreci iki alan uzmanı tarafından gerçekleştirilmiştir. Yapılan her görüşme sonrasında bu işlemler tekrar edilmiş ve verilerin hepsi bütün olarak incelenmiştir. Bir tür yönetilebilir sınıflandırma ya da kodlama şeması geliştirmek analizin ilk aşamasıdır (Patton, 2018, s. 463). Kodlama aşamasında görüşme metinleri tekrar incelenerek sıklıkla tercih edilen kelimeler, kelime grupları ve cümlelere ulaşılmıştır. Benzer kodlar birleştirilerek kategoriler oluşturulmuştur. Analiz aşamasının son adımında kategorilere ilişkin temalar belirlenmiştir.

Güvenirlik

Guba positivist bakış açısına sahip araştırmacıların kullandığı ölçütlere yönelik olarak nitel araştırmada inanırlık, aktarılabilirlik, güvenilirlik ve doğrunalabilirlik ölçütlerini önermiştir (Shenton, 2004). Bu araştırma kapsamında güvenilirliği sağlamak için öncelikle çalışma grubunun belirlenmesinde konu ile ilgili uzmanlara ulaşılmaya çalışılmıştır. Her bir katılımcı ilgili programda öğretmen eğitimcisi olarak çalışmakta ve ilgili programdan mezundur. Katılım durumları gönüllülük kapsamında gerçekleşmiştir. Katılımcılarla görüşme öncesinde incelenmek üzere gerekli dokümanlar ve sorular iletilmiştir. Görüşme sırasında sorulacak sorular için yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Görüşme formu sorularının belirlenmesinde uzman görüşü alınmış ve ayrıca pilot uygulama gerçekleştirilmiştir. Görüşmelerin ardından görüşmeler yazılı hale getirilmiş ve ilgili katılımcının onayına sunulmuştur. Katılımcıların görüşmeye ilişkin onayı alındıktan sonra veriler analiz edilmiş katılımcıların ifadelerine raporda olduğu gibi yer verilmiştir.

Bulgular

Araştırma kapsamında ilk olarak Türkiye'deki sosyal bilgiler öğretmenliği programlarının yeterlilikleri incelenmiştir. Program yeterliliklerine ilgili üniversitelerin internet sayfalarından ulaşılmıştır. 54 üniversitenin yeterliliklerine çevrim içi ulaşılması nedeniyle incelemeye yalnızca bu programlar dahil edilmiştir. Bazı programlarda yeterlililik ifadesi sayısı 51'e çıkarken bazı programlarda ise 5'e kadar düşmektedir. Ortalama olarak program başına 16,7 yeterlilik ifadesi düşmektedir. Yeterlilik ifadeleri benzerlikleri açısından bir araya getirilerek kategoriler belirlenmiştir. İnceleme sonunda 18 kategori belirlenmiştir. Her bir kategoride kaç yeterlilik yer aldığına dair dağılım Şekil 1'de sunulmuştur.

Şekil 1. Yeterlilik ifadelerinin alanlara göre dağılımı.

En fazla yeterlilik ifadesi içeren başlık alan bilgisidir. Bu yeterlik alanını iletişim ve katılım, öğrenme ve öğretme süreci, mesleki gelişim ve etik, araştırma kültürü, dijital ve teknolojik yeterlikler, problem çözme, yaşam boyu öğrenme, liderlik ve iş birliği, Atatürk ilke ve inkılaplarını benimseme, disiplinlerarası bakış kazanma, düşünme becerileri, değerlendirme ve raporlaştırma, öğrenciyi tanıma, yabancı dil, öz değerlendirme, öğrenme ortamları oluşturma ve özel eğitim ve kaynaştırma takip etmektedir.

Üniversitelerin Bologna sisteminde yer alan bazı yeterlilik ifadeleri farklı üniversitelerde birebir aynı iken bazı yeterlilik ifadelerinde ise anlamı değiştirmeyecek düzeyde küçük değişiklikler yapıldığı görülmüştür. Bazı yeterlilik ifadelerine ise yalnızca bazı üniversitelerin yer verdiği belirlenmiştir. Bu durum öğretmenlik mesleği

genel yeterlilikleri düşünüldüğünde üniversitelerin alan bilgisi, eğitim-öğretim süreçleri gibi alanlarda benzerlikler taşıdığı yani belirli bir standartın bulunduğu diğer taraftan ise esnek davranarak farklı yeterlilik ifadelerine yer verdikleri şeklinde yorumlanabilir. Bu duruma ilişkin olarak üniversitelerin yeterliliklerin nasıl hazırlanması gerektiğine yönelik öğretmen eğitimcilerinin görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Katılımcı görüşlerinin dağılımı Tablo 2'de sunulmuştur.

Tablo 2
Öğretmen Eğitimcilerinin Program Yeterliliklerinin Hazırlanmasına İlişkin Görüşleri

Tema	Kategori	Katılımcı
Program Yeterliliklerinin Kapsamı	Standart yeterliliklere yer verilmeli	K1, K3, K9
	Resmi bir kurumun belirlediği yeterliliklere ekleme yapılabilmeli	K2, K4, K6
	Yeterlilikler esnek olmalı	K5, K7, K8, K10

Öğretmen eğitimcileri program yeterliliklerinin üç farklı yaklaşımla belirlenebileceğini düşünmektedir. Bazı öğretmen eğitimcileri standart yeterliliklerin bulunması gerektiğini ifade ederken bir grup öğretmen eğitimcisi resmi bir kurum tarafından belirlenecek yeterliliklere üniversitelerin ekleme yapabilme esnekliği sağlanması gerektiğini belirtmişlerdir. Diğer taraftan bir grup öğretmen eğitimcisi ise yeterliliklerin esnek olması gerektiği görüşüne sahiptir. Örneğin K1 öğretmenlerin eğitim gördükleri üniversitenin bulunduğu il dışında öğretmenlik mesleğini icra edecekleri için belirli bir standart sağlanması gerektiği görüşünü savunmaktadır. K2 ise "*Tek tipleştirilmiş bir lisans programı, sosyal bilgiler öğretmen havuzunun niteliğini arttırmadı. Ben bunun sakıncalı olduğunu düşünüyorum. Her üniversite belli standartlar ortak koşullar olmakla beraber farklı modeller, değişik vizyonlar-misyonlar oluşturabilir.*" şeklinde görüş belirterek hem standart belirlenip hem de üniversitelere esneklik sağlanması gerektiğini paylaşmıştır. K7 ve K10 ise özellikle programlarda görev yapan öğretim üyelerinin profilleri farklı olduğu için esneklikler sağlanarak zaten bu farklılıklara izin verilmesi gerektiği vurgulamışlardır. 2020 yılına kadar öğretmenlik programları YÖK tarafından belirlenmiş ve üniversiteler tarafından uygulanmıştır. 2018 yılındaki öğretmen yetiştirme programlarında YÖK zorunlu derslerin yanı sıra seçmeli derslere yönelik içerikler yayınlamış aynı zamanda farklı seçmeli derslerin de kurul onayları ile açılabileceğini belirtmiştir. Öğretmenlik eğitimi programlarında zorunlu dersler olduğu için doğal olarak yeterlilik ifadelerinin de bu derslere yönelik hazırlanması nedeniyle dolaylı olarak bir standart sağlanmıştır. Diğer taraftan programlar kendileri ders önerebildikleri için de esnek bir şekilde yeterlilik ifadesi ekleyebilmişlerdir.

Öğretmen yeterliliklerine yönelik MEB tarafından 2006 ve 2007 yıllarında çalışmalar yapılmıştır. Bu çalışmalar MEB bünyesindeki derslere yönelik öğretim programı geliştirme çalışmalarına paralel olarak yürütülmüştür. Bir taraftan öğretim programı geliştirilirken diğer taraftan bu programın uygulayıcısı olarak öğretmenlerin sahip olmaları gereken yeterlilikler belirlenmiştir. Bu kapsamda öğretmen eğitimcilerinin 2017 öğretmen genel yeterlikleri ve alan yeterliklerine yönelik görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Katılımcıların görüşlerinin dağılımı Tablo 3'de sunulmaktadır.

Tablo 3
Öğretmen Eğitimcilerinin MEB Öğretmenlik Genel Yeterliklerine İlişkin Görüşleri

Tema	Kategori	Katılımcı
MEB Öğretmenlik Mesleği Genel Yeterlikleri	Yeterlikler uygundur.	K1, K3, K5, K7, K9
	Daha kapsayıcı hazırlanırsa özel yeterliliklere gerek kalmaz.	K3
	Yeterlikler genel ve kapsayıcı ifadeler içeriyor.	K2
	Yeterlikler amacı dışında algılanmaktadır.	K2
	Yeni yeterlik maddeleri eklenmelidir.	K4, K6, K8, K10

Öğretmen eğitimcilerinin yarısı MEB yeterliklerini uygun olarak değerlendirmektedir. K1 yeterlikleri yerinde bulduğunu ifade ederken "*yetiştirilen öğretmenler o beklentiyi karşılayacak şekilde yetişiyor mu!*" şeklinde görüş belirterek üniversitedeki öğretmen eğitimi ile MEB yeterlilikleri arasında gerekli koordinasyonun sağlanamadığına dikkat çekmiştir. K3 yeterliklerin özel alan yeterliklerini kapsayacak şekilde düzenlenmesi gerektiğini önerirken tam tersine K2 ise çok genel ve kapsayıcı ifadeler içerdiğini ve bu nedenle amacı dışında algılamalara neden olduğunu ifade etmiştir. Öğretmen eğitimcilerinin bazıları ise MEB yeterliklerine yeni yeterlik

ifadelerinin eklenmesi gerektiğini belirtmişlerdir. K4 teknolojik gelişmeler nedeniyle teknoloji ile ilgili; K6 milli ve manevi değerlere yönelik; K8 mesleki becerilere yönelik ve K10 ise öğrenme ortamlarına yönelik yeterliklerin daha net ifadelerle açıklanmasına ihtiyaç duyulduğunu belirttiği görülmektedir. Öğretmen eğitimcilerinin kendi alanlarına yönelik MEB özel alan yeterliklerine ilişkin görüşlerinin dağılımı ise Tablo 4'de sunulmuştur.

Tablo 4
Öğretmen Eğitimcilerinin MEB Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Alan Yeterliklerine İlişkin Görüşleri

Tema	Kategori	Katılımcı
MEB Öğretmenlik Mesleği Özel Alan Yeterlikleri	Yeterlikler uygundur.	K1, K7, K9
	Bir çerçeve sunmaktadır ama geliştirilebilir.	K4, K5
	Daha fazla sosyal bilgilere özgü yeterlikler içermelidir.	K3, K6, K10
	Yeterlikler sosyal bilgilerin disiplinler arası yapısına uygun değil.	K2, K3, K8

Öğretmen eğitimcilerinin bir bölümü yeterlikleri uygun bulurken bir grup öğretmen eğitimcisi ise geliştirilmesi gerektiği görüşüne sahiptir. K4 dünyadaki değişime bağlı olarak geliştirilebileceğini, K5 ise akademik özgürlük, sorgulama, kapsayıcılık, eleştirel düşünme açısından yeterliklerin eksik kaldığını ifade etmektedir. K6 sosyal bilgiler alanına özgü yeterliklerin eksik olduğunu belirterek örneğin "*dijital öğrenme, medya yeterlikleri yok. Nerede bu? Onu teknolojiye atıyorlar ya da teknolojiyi iyi kullanmak gibi bir başlık koyuyorlar"* şeklinde görüş belirterek aslında alana özgü yeterliğin farkında olmadan ya da farklı bir açıdan değerlendirildiğine işaret etmektedir. K2 sosyal bilgiler öğretmenlerinden istenilen yeterliliklerin Tarih ve Coğrafya alanı ile sınırlı kaldığını ifade ederken K3 *"Yani, bana aslında şöyle geliyor; Sosyal Bilgiler gibi kapsamlı bir içeriği, Tarih, Coğrafya, ekonomi ve kısmen vatandaşlık ve siyasete indirgemiş gibi bir izlenim ediniyorum ama Sosyal Bilgiler bunun dışında daha kapsamlı bir alan"* diyerek aslında alanın MEB nezdinde de üniversitelerde de farklı algılandığına dikkat çekmektedir. K8 özellikle bir dönem Sosyal Bilgiler dersi yerine okutulan Milli Tarih ve Milli Coğrafya derslerine benzeterek Sosyal Bilgiler alanının algılanmasına yönelik olumsuzluğa dikkat çekmiştir.

Öğretmenlerin hizmet öncesi eğitimlerinden sorumlu üniversiteler de mezunları MEB'e bağlı kurumlarda görev alacakları için kendi program yeterliliklerini hazırlarken neler olması gerektiğine dair standartlar bulunmasa da her program alanın özelliklerine, genel öğretmenlik mesleği yeterliklerine ve öğretmenlerin görev yapacakları okul ve sınıf ortamlarını göz önünde bulundurarak bu yeterliliklere karar verme yoluna gitmektedir. Bu noktada önemli referans kaynaklarından bir tanesi de MEB tarafından belirlenmiş olan öğretmen yeterlikleridir. Özellikle her programda yer alan Öğretmenlik Uygulaması dersinde öğretmen adaylarının değerlendirildiği ölçütler de göz önünde bulundurulduğunda öğretmen yeterlilikleri ön plana çıkmaktadır. Bu noktada öğretmen eğitimcilerinin kendi programlarının yeterlilikleri ile MEB yeterliklerinin ilişkisine dair görüşleri belirlenmeye çalışılmıştır. Öğretmen eğitimcilerinin görüşleri Tablo 5'de sunulmaktadır.

Tablo 5
Program Yeterliliklerinin MEB Yeterlilikleri ile Örtüşme Durumuna İlişkin Öğretmen Eğitimcilerinin Görüşleri

Tema	Kategori	Katılımcı
Program Yeterliliklerinin MEB Yeterlikleri İle Örtüşme Durumu	Program yeterlilikleri ile MEB yeterlikleri örtüşmektedir.	K1, K2, K5, K7, K8, K9
	Program yeterlilikleri ile MEB yeterlikleri kısmen örtüşmektedir.	K3, K4, K6
	Program yeterlilikleri ile MEB yeterlikleri örtüşmemektedir.	K10

Öğretmen eğitimcilerinin çoğu kendi program yeterlilikleri ile MEB yeterliklerinin örtüştüğünü ifade etmektedir. Bu konuda görüş belirten öğretmen eğitimcileri zaten yeterlilikler hazırlanırken MEB yeterliklerinin göz önünde bulundurduklarını belirtmiştir. K7 "*MEB öğretmen yeterliklerini gayet detaylı açıklamış. Alan eğitimi bilgisi ve mevzuat bilgisi ile. Zaten biz çıktıları oluşturmadan önce tüm bunları inceleyerek programlarımızı oluşturuyoruz. Artı YÖK'ün bize sunmuş olduğu bir program var. Bu program bizi bağlayıcı bir şey. Dolasıyla ortak nokta kendiliğinden zaten oluşuyor."* şeklinde bu durumu gerekçelendirmektedir. Diğer taraftan kısmen bir örtüşme olduğunu belirten öğretmen eğitimcileri ise MEB yeterliklerine ek olarak alana özgü araştırmalar yapmak, ileri araştırma yöntemlerini kullanabilmek (K3), tutum ve değerler (K4), alan yeterliliklerinde derinlik (K6) başlıklarında eklemeler yaptıklarını belirtmişlerdir. Yeterliliklerin örtüşmediğini belirten K10 çok genel ifadeler kullanılmış olmasını gerekçe göstermektedir.

Yeterlilikler üzerine görüş belirten öğretmen eğitimcileri 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programı yönelik farklı yeterliliklere gereksinim olduğunu belirterek programa yönelik yeni yeterlilikler kazandırabilecek dersler önermişlerdir (Tablo 6)

Tablo 6

Öğretmen Eğitimcilerinin Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans Programına Yönelik Ders Önerileri

Tema	Kategori	Katılımcı
Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programına Yönelik Öneriler	Teknolojik Okuryazarlık	K1, K3, K4, K6, K8, K9
	Öğretmenlik Meslek Bilgisi Dersleri	K1, K3, K6, K7, K8, K9
	Sosyal Bilimler	K2, K4, K5, K6
	Bilimsel Araştırma ve Etik	K3, K6, K10
	Düşünme Becerileri	K5, K6
	İnsan İlişkileri ve İletişim	K5
	Kültürel ve Sportif Faaliyetler	K3, K6

Çağdaş öğretmen yeterlilikleri göz önünde bulundurulduğunda öğretmen eğitimcileri programlarına farklı alanlarda dersler eklenmesi gerektiğini ifade etmişlerdir. Önerilen dersler bir araya getirildiğinde özellikle teknolojik okuryazarlık ve meslek bilgisine yönelik derslerin daha fazla öğretim üyesi tarafından işaret edildiği görülmektedir. Teknolojik okuryazarlık altında; Eğitimde Dijital Yeterlikler, E-Öğrenme, Sosyal Bilgiler Öğretiminde Dijital Materyal Kullanımı, Uzaktan Eğitim ve Sosyal Bilgiler Öğretiminde Dijital Yeterlikler ders isimleri önerilmiştir. Öğretmenlik meslek bilgisi başlığı altında ise Okul Uygulamaları, Eğitim Okumaları, Öz Düzenleyici Öğrenme ve Proje-İnovasyon olmak üzere öğretmen adaylarının hem bireysel hem de okul ortamında farklı alanlara yönelik desteklenmesi için dersler önerdikleri görülmektedir.

Sosyal bilimler açısından Tarih ve Coğrafya alanlarına ek olarak Ekonomi, Kanıt Temelli Tarih Öğretimi, Afet Eğitimi ve Çevresel Okuryazarlık olmak üzere daha spesifik ve güncel konulara yönelik dersler önerdikleri görülmektedir. Diğer alanlarda önerilen ders isimleri ise; İletişim ve Görgü Kuralları, İletişim ve İnsan İlişkileri, Dinleme ve Diksiyon, İyi Sunum Yapma Becerileri, Akademik Özgürlük ve Eleştirel Düşünme, Sorgulamaya Dayalı Güncel Konuların Öğretimi, Meslek Etiği, Eylem Araştırması, Bilimsel Araştırma ve Etik'tir.

Sonuç ve Tartışma

2020-2021 Eğitim-Öğretim yılında sosyal bilgiler öğretmenliği programlarının yeterlilikleri 18 başlık altında toplanabilmektedir. Program yeterlilik en fazla alan eğitimine yönelik olduğu belirlenmiştir. Alan eğitimi dışında; iletişim, öğrenme-öğretme süreçleri, mesleki gelişim ve etik, araştırma kültürü, dijital ve teknolojik yeterlilikler, problem çözme ve yaşam boyu öğrenme ön plana çıkan diğer yeterlilik alanlarıdır. En az sayıda yeterlilik ise özel eğitim ve kaynaştırma öğrencilerinin eğitimine yöneliktir. Sosyal Bilgiler, başta Tarih ve Coğrafya olmak üzere farklı sosyal bilim dallarının alan bilgisinin çocuğun düzeyine uygun olarak öğretilmesini amaçlayan bir derstir. Bu nedenle öğretmen adaylarının alan bilgisinin yeterli düzeyde olması dersin temel amacına ulaşabilmesi için bir zorunluluktur. Sosyal bilgiler öğretmen yetiştirme programları incelendiğinde de alan bilgisinin ön plana çıktığı görülmektedir. 2018 Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Programı'ndaki 68 dersin 34'ü alan eğitimine yöneliktir (Tokcan ve Tangülü, 2019; Yılar ve Cüce, 2021). Tonga (2012) sosyal bilgiler öğretmen adaylarının alan bilgisi açısından daha fazla bilgi yüklenerek mezun edildiğini ifade etmiştir. YÖK (2020) Yetki Devri Kararı'nda da programlarda alan eğitimi için %45-50, öğretmenlik meslek bilgisi dersleri için %30-35 ve genel kültür dersleri için de %15-20 oranlarına uyulması gerekmektedir. Bu durum YÖK'ün de alan eğitimine önem verdiğini göstermektedir. Tarihsel olarak da öğretmen yeterliliklerine yönelik anlayış doğrudan alan bilgisi ve temel pedagojik becerilerle bağlantılıdır (Havrilola vd., 2022).

Dikkat çekici bir diğer bulgu ise 54 kamu üniversitesi arasından 25'i sosyal bilgiler öğretmen yeterlikleri arasında Atatürk ilke ve inkılapları ile ilgili bir yeterlilik ifadesine yer vermesidir. Türk Milli Eğitim Sistemi'nin temel amacı Atatürk inkılap ve ilkelerine ve Anayasa'da bulunan Atatürk milliyetçiliğine bağlı yurttaşlar yetiştirmektir (Milli Eğitim Temel Kanunu, 1973) ve aynı zamanda tüm üniversitelerde 5-İ dersleri olarak ifade edilen ve verilmesi zorunlu olan derslerden ikisi de Atatürk İlkeleri ve İnkılap Tarihi I ve II dersleridir. Ders olarak programlarda bulunmasına rağmen yeterlilik olarak yer almamış olması üzerine düşünülmesi gereken bir sonuç olarak düşünülmektedir çünkü Sezer'in (2020) çalışmasında da ifade edildiği üzere lisans öğrencileri Türk Milli Eğitim Sistemi'nin "Atatürk İlke ve İnkılaplarına bağlı yurttaşlar yetiştirir" amacını orta düzeyde gerçekleştirebildiğini düşünmektedir. Bir diğer boyut ise programda yer alan dersler ile yeterlikler arasındaki ilişkinin kurulmasıdır. Eğer programda bir ders yer alıyorsa bu dersin yeterliliklerin sağlanmasına yönelik katkı düzeyinin belirtilmesi gerekmektedir. Çağdaş sosyal bilgiler öğretmeninin yeterliliklerine karar verildikten sonra derslere karar verilmesi, yeterliliklere katkı sağlamayan derslere programda yer verilmemesi gerektiği düşünülmektedir.

Liderlik ve iş birliği tüm branş öğretmenlerinin sahip olması beklenen mesleki yeterliliklerin başında gelmektedir. Gül ve Aslan (2016) öğretmenlerin okul-çevre ilişkileri konusunda kendilerini yeterli gördüklerini ifade ederken Yılar ve Cüce (2021) ise sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul, aile ve toplumla iş birliği yapma yeterliliği alanında kendilerini zayıf olarak değerlendirdiklerini belirtmişlerdir. Bu yeterlilik alanının yalnızca belirli üniversitelerde değil tüm sosyal bilgiler öğretmenliği programlarında tanımlanması önerilmektedir.

Teknoloji 21. Yüzyılda hız kesmeden gelişmeye, dönüşmeye ve dönüştürmeye devam etmektedir. Bu durum yalnızca öğretmenlik için değil tüm alanlarda geçerliliğini korumaktadır. Yapılan çalışmalar sosyal bilgiler öğretmen adaylarının öğretim teknolojileri ve materyalleri kullanma konusunda yeterli oldukları sonucunu ortaya koymaktadır (Akpınar, Çokal ve Yiğit, 2012; Demirezen ve Keleş, 2020; Usta ve Korkmaz, 2010). Öğretmenlerin yeni teknolojik gelişmeleri takip etmeleri ve derslerine entegre edebilmeleri yıllarca geçerliliğini koruyabilecek bir yeterlilik alanı olarak düşünülebilir. Yalnızca yeni teknolojik gelişmeleri öğrenmek değil, bu gelişmelere bağlı olarak gelişen ya da öne çıkan becerilerin de öğrencilere kazandırılabilmesi önemli bir gerekliliktir. Özellikle yapay zeka teknolojilerinin görünürlüğünün ve işlevselliğinin arttığı bu dönemde teknolojinin yakında takip edilmesi çağın gerektirdiği bir zorunluluk olarak ortaya çıkmaktadır.

En az ifade edilen yeterlilik özel eğitim ve kaynaştırma öğrencilerinin eğitimine yöneliktir. Yalnızca üç üniversitenin bu kapsamda yeterliliği bulunmaktadır. Oysaki özellikle 2024 yılında uygulanmaya başlayan Türkiye Yüzyılı Maarif Modeli'nde derslerin farklılaştırılmasına büyük önem verilmektedir. Öğretmenlerin öğrencilerin hazırbulunuşluk durumlarına göre derslerini zenginleştirmesi ya da öğrencileri desteklemeye yönelik çalışmalara yer vermeleri beklenmektedir. Yapılan çalışmalar da sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimi konusunda eğitime ihtiyaç duyduklarını ortaya koymaktadır (Ateş, 2018; Yaylacı ve Aksoy, 2016). 2018 programlarında zorunlu olarak kategorize edilen tek özel eğitim dersi "Özel Eğitim ve Kaynaştırma" dersidir. Bu konuda sadece tek bir dersin alınması ise öğretmen adaylarının özel eğitime ihtiyaç duyacak farklı öğrenci popülasyonlarıyla etkin şekilde çalışabilmeleri adına önemli bir yetersizlik olarak değerlendirilebilir. Sosyal Bilgiler öğretmenlerinin özel eğitim alanıyla ilgili nitelikli bir eğitim alamadıklarını ve öğretmenlerin özel eğitimle ilgili kendilerini yeterli hissetmedikleri belirlenmiştir (İlk ve Açıkalın, 2019). Bursa ve Ersoy (2020) ise öğrenme güçlüğü, dikkat eksikliği ve hiperaktivite bozukluğu, çocuk psikolojisi gibi özel eğitimle doğrudan ya da dolaylı olarak ilişkili olan derslerin Sosyal Bilgiler öğretmen adayları tarafından en çok gerekli görülen meslek bilgisi seçmeli dersleri arasında olduğunu ifade etmiştir. Bu noktada ülkemizde uygulanan Sosyal Bilgiler Öğretmenliği Lisans programına özel eğitimle ilişkilendirilebilecek daha fazla sayıda zorunlu dersin yerleştirilmesinin de önemli bir gereklilik olduğu düşünülebilir.

Araştırma sonucunda öğretmen eğitimcilerinin üniversitelerin yeterliliklerinin belirlenmesi hususunda farklı görüşlere sahip oldukları görülmektedir. Bazı öğretim üyeleri yeterliliklerin belirlenmesinde esnek bir yapı olması gerektiğini belirtirken bazı öğretim üyeleri standart yeterlilikler bazıları ise resmi kurumlarca belirlenecek standart yeterliliklere ek olarak üniversitlere esneklik sağlanması gerektiğini ifade etmektedir. Öğretmen yetiştiren kurumlar belirli standartlara sahip olmalıdır (Buyuran, 2019; Kayan ve Adıgüzel, 2017). Öğretim programlarının merkezi olarak hazırlanması, MEB tarafından belirlenmiş öğretmen yeterlikleri bulunması açısından öğretmen eğitiminde belirli standartların korunması adına bir çerçeve çizmek üniversitelerin kaliteyi korumasına olanak sağlayabilir. Diğer taraftan öğretmen adayları lisans mezuniyeti sonrasında kamuda görev yapabilmek için merkezi sınavlardan başarılı olmaları gerekmektedir. Bu merkezi sınavların varlığı öğretmen eğitiminde esneklik olsa bile bir sınır çizmektedir. Ayrıca öğretmen adaylarının Milli Eğitim Akademisi'nde eğitime tabii tutulacak olmaları yine bu kurumda belirli yeterlilikleri sağlamalarını gerektirecektir. Her ne kadar öğretmen adaylarının yeterliliklerinin belirlenmesinde belirli esneklikler sağlanmak istense bile mevcut uygulamada bu durumun başarılı olması zor görünmektedir.

Öğretmen eğitimcileri MEB 2017 öğretmen yeterlikleri ile kendi program yeterliliklerinin tamamen ya da kısmen örtüştüğünü belirtmektedir. Bu durumun belirli bir düzeyde standartlaşmayı sağladığı söylenebilir. Uslu (2016) lisans programlarındaki zorunlu dersler ile 2006 yılındaki MEB yeterliklerinin %80 oranında karşılanabileceğini aktarmıştır. Görkaş (2017) ise İngilizce öğretmenliği programının %88 oranında ingilizce öğretmenliği özel alan yeterliklerini karşılayabileceğini belirtmiştir. Buna karşın Türkçe öğretmenliği programı üzerine Kurudayıoğlu ve Tüzel (2011) Türkçe öğretmen yeterliklerinin %52'sinin lisans programındaki alan dersleri ile sağlanabileceğini belirtmişlerdir. Bu durum iki farklı soruna işaret etmektedir: birincisi ya üniversitelerdeki öğretmen yeterlilikleri oluşturulurken MEB öğretmen yeterliklerinin göz önünde bulundurulmadığı ya da MEB öğretmen yeterlikleri oluşturulurken üniversitelerden yeterli desteğin ya da görüşün alınmadığıdır. Öğretmen eğitiminin başarılı olabilmesi için öğretmen yeterliliği konusunda iki farklı kurumun ortak bir yol izlemesi gerektiği önerilmektedir.

Araştırma kapsamında öğretmen eğitimcilerinin MEB yeterlik ifadelerine ilişkin görüşleri incelendiğinde katılımcıların yarısı 2017 yılında paylaşılmış olan yeterliklerin uygun olduğunu ifade ederken bir katılımcı daha kapsayıcı hazırlanarak özel alan yeterliklerine yer verilmesine gerek olmadığı düşüncesini paylaşmıştır. Başka bir katılımcı yeterliklerin amacı dışında algılandığını ifade ederken yeterliklere yeni ifadelerin eklenmesi gerektiği konusunda da görüşler bildirilmiştir. 2006 yılında yayınlanmış olan MEB yeterliklerinde performans

göstergelerine yer verilmiştir ancak TED (2009) bu performans göstergelerinin ölçülmesinin zor olduğunu ve nasıl kullanılacağı konusunda netlik içermediğini belirtmiştir. Tosuntaş (2020) 2006 ve 2017 yeterliklerini karşılaştırdığı çalışmasında 2017 yeterliklerinin daha üst düzey becerilere yönelik olduğunu belirlemiştir. Ayrıca 2017 yılı yeterlik ifadelerinin birden fazla ifadeyi kapsayacak nitelikte olması nedeniyle karmaşık bir yapıda olduğunu ifade etmiştir. 2017 yılında yayınlanmış yeterlik ifadelerinden sonra Öğretmen Yetiştirme Genel Müdürlüğü tarafından 2020 yılında yeterlikler konusunda çalışmalar yapıldığı belirtilmiş ancak bu çalışmaların sonuçları paylaşılmamıştır. Bu tarihten itibaren de öğretmen yeterliklerine yönelik somut bir metin ya da çalışma bulunmamaktadır. Bu durum üniversitelerin öğretmen yeterliklerinin kendilerinin belirlemelerine olanak sağlarken meslekteki öğretmenlerin yeterliklerinin neler olacağı soru işaretidir. Bu dönemden itibaren öğretmenlikte baş öğretmen, uzman öğretmen tanımlamaları gelmiş bu öğretmenlerin meslekte geçirdikleri süre göz önünde bulundurularak bu unvanlar verilmiştir.

Sosyal bilgiler öğretmen eğitimcilerinin MEB sosyal bilgiler dersi özel alan yeterliklerine ilişkin görüşleri incelendiğinde bazı katılımcılar yeterliklerin uygun olduğunu belirtirken bazı katılımcılar yeterliklerin bir çerçeve olarak kabul edilebileceğini ama geliştirilmesi gerektiğini savunmuşlardır. Bu görüşlerden farklı olarak sosyal bilgiler özgü yeterlik ifadelerinin geliştirilmesi gerektiği ve MEB yeterliklerinin sosyal bilgiler eğitiminin disiplinler arası yapısına uygun olmadığını ifade ettikleri görülmüştür. Öğretmen eğitimcileri özellikle akademik özgürlük, kapsayıcılık, sorgulama ve eleştirel düşünmeye ilişkin yeterliklerin geliştirilmesi gerektiğini belirtmişlerdir. Bu kapsamda geliştirilecek yeterliklerin aslında diğer boyutları da olumlu etkileyeceği düşünülmektedir. Örneğin sosyal bilgiler öğretmenlerinin eleştirel düşünme becerilerinin gelişmesi bu beceriyi öğrencilerde geliştirmeye yönelik öğretim yöntem ve tekniklerini kullanma tercihlerini de etkilemektedir (Narin ve Aybek, 2010). Ayrıca Şimşek vd (2019) kapsayıcı eğitimin toplumsal açıdan birleştirici bir işlevi bulunduğunu belirtmektedir. Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kapsayıcı eğitime yönelik gelişimleri Sosyal Bilgiler dersinin amaçlarına erişimi de destekleyecektir. Bir diğer nokta ise Sosyal Bilgiler dersine yönelik özel alan yeterliliklerinin Tarih ve Coğrafya alanı ağırlıklı olmasıdır. Deveci, Köse ve Bayır (2014) sosyal bilgiler öğretmenlerinin özellikle tarih alanına odaklandıklarını belirtmektedirler. Bu durum sosyal bilgilerin disiplinler arası anlayışının ve çoklu bakış açısı geliştirme amaçlarına ulaşılmasını olumsuz etkileyebilir.

Son olarak öğretmen eğitimcileri sosyal bilgiler öğretmenliği programına; insan ilişkileri ve iletişim, öğretmenlik meslek bilgisi, düşünme becerileri, bilimsel araştırma ve etik, teknolojik okuryazarlık alanlarına yönelik derslerin eklenmesi gerektiğini önermişlerdir. Öğretmen adaylarının bilimsel araştırmalara yönelik olumlu tutum sahibi olduğu yapılan araştırmalarda ortaya konulmuştur (Çakmak, Taşkıran ve Bulut, 2015; Konokman, Tanrıseven ve Karasolak, 2013). Ders materyalleri geliştirmeye yönelik derslerin eklenmesi gerektiği görülmektedir (Mentiş, 2004). Bu alandaki dersler aynı zamanda öğretmenlerin teknolojik okuryazarlığını da geliştirmektedir (Yiğit, 2011). Ayrıca öğretmenlerin genel kültür dersleri arasında en gerekli görülen derslerin arasında insan ilişkileri ve iletişime yönelik dersler gelmektedir (Bursa ve Ersoy, 2020). Bu alandaki dersler öğretmen adaylarının iletişim ve problem çözme becerilerinin gelişimini de desteklemektedir (Akan, 2021). Öğretmen eğitimcileri tarafından önerilen diğer dersler ise; Ekonomi, Kanıt Temelli Tarih Öğretimi, Afet Eğitimi ve Çevre Okuryazarlığı dersleridir.

Öğretmenlik meslek bilgisi derslerine yönelik olarak; Okul Uygulamaları, Proje ve İnovasyon, Eğitim Okumaları, Özdüzenleyici Öğrenme derslerinin önerildiği görülmüştür. Öğretmen adaylarının özellikle öğretmenlik uygulaması dersinde yeterli saha deneyimi edinemedikleri ve çeşitli sorunlarla karşılaştıkları bilinmektedir (Akpınar, Çolak ve Yiğit, 2012; Coşkun, 2020). Uygulamaların tek bir ders sorumluluğuna yüklenmeyip önceki dönemlerde öğretmen adaylarını sınıf ve okul ortamı ile buluşturacak daha kısa süreli ve farklı görevler içeren derslere yer verilebilir. Aynı zamanda öğretmen adayları proje hazırlama ve uygulama süreçlerine katılım fırsatları bulabilirlerse bu durum meslektaşlar arasında iş birliğine olumlu katkı sağlamaktadır (Arabacı ve Akıllı, 2020). Bu durum öğretmen adaylarının başta MEB tarafından belirlemiş oldukları yeterlilikleri fark etmelerine ve yeterlikleri hizmet öncesi dönemde edinmeye yönlendirebilir.

Öğretmen eğitimcileri; kültürel ve sportif faaliyetler ve sosyal bilgiler öğretiminde güncel konulara yönelik farklı derslerin de öğretmen yetiştirme programlarında yer alabileceği görüşlerini paylaşmışlardır. Güncel konular Sosyal Bilgiler dersinin içeriğini oluşturmaktadır. Aynı zamanda güncel olayların öğretimi öğrencilerin hatırlama düzeylerine olumlu katkı sağlamaktadır (Arın ve Deveci, 2008). Kültürel faaliyetler ise Sosyal Bilgiler dersinin materyal geliştirme ve kullanma yeterliklerini arttırabilecek bir alan olarak düşünülmektedir. Akhan (2013) özellikle sanat konularının sosyal bilimlerin öğretiminde yardımcı bir güç olduğunu belirtmektedir. Bu görüşlerden yola çıkarak yetki devri kararı sonrası eğitim fakültelerinin program geliştirme çalışmalarında bu derslere ya da bu derslerin hedefleri yeterlilikleri geliştirecek program dışı çalışmalara yer vermeleri önerilmektedir.

Çıkar Çatışması

Yazarlar olarak bu çalışmayı etkileyebilecek mali olan ya da olmayan herhangi bir çıkar çatışmasının olmadığını beyan ederiz.

Mali Destek

Yazarlar olarak bu çalışma için herhangi bir kamu, ticari veya kâr amacı gütmeyen kuruluştan mali destek almadığımızı beyan ederiz.

Etik Komite İzni: Bu araştırma, Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Alt Etik Kurulu'nun 12.2.2021 tarihli ve 85 sayılı kararı ile yürütülmüştür.

Kaynakça/References

Akan, Y. (2021). İnsan ilişkileri ve iletişim dersinin üniversite öğrencilerinin iletişim ve problem çözme beceri düzeylerine etkisi. *Milli Eğitim*, *50*(230), 923-938. http://doi.org/10.37669/milliegitim.774264

Akhan, N. E. (2013). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının sanat algıları ve sanat konularının öğretimine yönelik görüşleri. *Uşak Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 6,* 146-169. https://doi.org/10.12780/UUSBD180

Akpınar, M., Çolak, K., ve Yiğit, E. Ö. (2012). Öğretmenlik uygulaması dersi kapsamında sosyal bilgiler öğretmen adaylarının yeterliklerine yönelik uygulama öğretmenlerinin görüşleri. *Marmara Üniversitesi Atatürk Eğitim Fakültesi Eğitim Bilimleri Dergisi*. *36*(36), 41-67. https://izlik.org/JA59YA55DB

Arabacı, İ. B., ve Akıllı, C. (2020). Eğitimcilerin proje hazırlama ve yürütme süreçlerinde karşılaştıkları sorunların proje döngüsü yönetimi aşamalarına göre incelenmesi. *Milli Eğitim Dergisi, 49*(225), 129-152. https://izlik.org/JA96XF42HJ

Arın, D., ve Deveci, H. (2008). Sosyal bilgiler dersinde güncel olayların kullanımının öğrenci başarısına ve hatırda tutma düzeyine etkisi. *Elektronik Sosyal Bilimler Dergisi, 7*(26), 170-185. https://izlik.org/JA27KA96YT

Ateş, R. C. (2018). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının kaynaştırma eğitimine yönelik öz yeterlik inançlarının incelenmesi*. (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

Battal, S. (2025). *Türkiye'de sosyal bilgiler öğretmeni yetiştirme programları üzerine karşılaştırmalı bir inceleme (1998-2018).* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Aksaray Üniversitesi, Aksaray.

Bursa, S., ve Ersoy, A. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının 2018 öğretmen yetiştirme programı seçmeli ders tercihleri. *Dicle Üniversitesi Ziya Gökalp Eğitim Fakültesi Dergisi, 1*(37), 59-72. http://dx.doi.org/10.14582/DUZGEF.2020.140

Buyuran, N. (2019). *Öğretmen eğitiminde standartlaşma ve eğitim fakültelerinin akreditasyon sürecine hazır olma durumu* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Kırşehir Ahi Evran Üniversitesi, Kırşehir.

CEPPE (2013). Learning Standards, Teaching Standards and Standards for School Principals: A Comparative Study. OECD Education Working Papers (Vol. 99). Chile. Retrieved May 30, 2020, from https://www.oecd-ilibrary.org/education/learning-standards-teaching-standards-and-standards-for-school-principals_5k3tsjqtp90v-en

Coşkun, M. K. (2020). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının okul uygulaması dersine yönelik tutumlarının incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi, 4*(1), 45-61. https://doi.org/10.38015/sbyy.667685

Çakmak, Z., Taşkıran, C. ve Bulut, B. (2015). Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının bilimsel araştırmaya yönelik tutumlarının incelenmesi. *Adıyaman Üniversitesi Eğitim Bilimleri Dergisi, 5*(2), 266-287. https://doi.org/10.17984/adyuebd.02575

Demirezen, S., ve Keleş, H. (2020). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin teknopedagojik alan bilgisi yeterliliklerinin çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Uluslararası Sosyal Bilgilerde Yeni Yaklaşımlar Dergisi, 4*(1), 131-150. https://doi.org/10.38015/sbyy.750007.

Deveci, H., Köse, T. Ç., ve Bayır, Ö. G. (2014). Öğretmen adaylarının sosyal bilimler ve sosyal bilgiler kavramlarına ilişkin bilişsel yapıları: kelime ilişkilendirme testi uygulaması. *Adıyaman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, (16),* 101-124. https://izlik.org/JA23TW96FC

European Commission, (2020). *The Bologna Process and the European Higher Education Area*. Retrieved August 2, 2020 from https://ec.europa.eu/education/policies/higher-education/bologna-process-and-european-higher-education-area_en

European Commission/EACEA/Eurydice. (2018). *Teaching Careers in Europe: Access, progression and support. Eurydice Report.* Retrieved March 2, 2020 from https://eacea.ec.europa.eu/national-policies/eurydice/content/teaching-careers-europe-access-progression-and-support_en

Görkaş, B. (2017). *İngilizce öğretmen adaylarının özel alan yeterliliklerinin yök, meb ve ingiliz dili eğitimi lisans programlarında bulunan yeterlilikler açısından incelenmesi* (Yayınlanmamış yüksek lisans tezi). Akdeniz Üniversitesi, Antalya.

Gül, İ., ve Aslan, D. (2016). Okul, aile ve toplum ilişkilerinin öğretmen görüşlerine göre değerlendirilmesi. *İnönü Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 17*(3), 203-218. DOI: 10.17679/inuefd.17392889

Havrilova, L., Beskorsa, O., Oriekhova, V., & Khmarna, L. (2022). Transmedia educational project as a method of developing music teacher' transmedia competence. *Music Education Research*, *24*(3), 393–404. https://doi.org/10.1080/14613808.2022.2053508

İlk, G., ve Açıkalın, M. (2019). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin özel eğitime gereksinim duyulan öğrencilere yönelik görüşleri (Ankara ili örneği). *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi, 19*(4), 161-180. https://izlik.org/JA27DY54DY

Kayan, F. M., ve Adıgüzel, A. (2017). Türkiye'de öğretmen eğitimi program standartları ve akreditasyonuna ilişkin ulusal düzeyde yapılan çalışma sonuçlarının incelenmesi. *The Journal of Academic Social Science Studies*, (62), 85-102. Doi: 10.9761/JASSS7276

Konokman, G., Tanrıseven, I. ve Karasolak, K. (2013). Öğretmen adaylarının eğitim araştırmalarına ilişkin tutumlarının çeşitli değişkenlere göre incelenmesi. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 14*(1), 141-158. https://izlik.org/JA85PF96WJ

Kurudayıoğlu, M., ve Tüzel, S. (2011). Türkçe eğitimi lisans programının Türkçe öğretmeni özel alan yeterlikleri açısından incelenmesi. *Sakarya University Journal of Education*, *1*(2), 40-51.

Letendre, G. K., & Wiseman, A. W. (2015). Introduction: The challenges of teacher effectiveness and quality worldwide. In *Promoting and sustaining a quality teacher workforce* 27, pp. 1–38. Emerald Group Publishing Limited. https://doi.org/10.1108/S1479-3679201527

Maba, W., Perdata, I. B. K., Astawa, I. N., & Mantra, I., B., N. (2018). Conducting assessment instrument models for teacher competence, teacher welfare as an effort to enhance education quality. *International Research Journal of Management, IT and Social Sciences, 5*(3), 46-52. https://sloap.org/journals/index.php/irjmis/article/view/170

Milli Eğitim Temel Kanunu (1973). https://oygm.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2017_11/08144011_KANUN.pdf 14 Haziran 1973.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2004). *Sosyal bilgiler dersi öğretim program*. Millî Eğitim Basımevi.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2017). *Öğretmen yeterlilikleri*. Millî Eğitim Basımevi.

Milli Eğitim Bakanlığı [MEB]. (2024). Öğretmenlik mesleği kanunu. 22.12.2025 tarihinde https://tut.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2025_03/06153805_ogretmenlikmeslegikanunu.pdf adresinden erişilmiştir.

Mentiş, T. A. (2004). Sosyal bilgiler öğretmenliği eğitimi program standartlarının belirlenmesi. *Ankara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Fakültesi Dergisi. 37*(1): 28-54.

Merriam, S. B., (2018). *Nitel Araştırma Desen ve Uygulama İçin Bir Rehber*, (Turan, S. Çev. Ed.). Nobel Yayıncılık.

Mesleki Yeterlilik Kurumu. (2015*). Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi*. 11 Temmuz 2020 tarihinde https://www.myk.gov.tr/index.php/tr/turkiye-yeterlilikler-cercevesi adresinden erişildi.

Narin, N., & Aybek, D., B. (2010). İlköğretim ikinci kademe sosyal bilgiler öğretmenlerinin eleştirel düşünme becerilerinin incelenmesi. *Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 19*(1), 336-350. https://izlik.org/JA42PJ75BG

NCSS. (2023). Social studies definition. Retrieved 22 December 2025 from https://www.socialstudies.org/media-information/definition-social-studies-nov2023

Öztürk, F. Z. (2011). *Sosyal bilgiler öğretmenlerinin ve öğretmen adaylarının ilköğretim sosyal bilgiler dersi öğretim programında yer alan öğrenme alanlarına ilişkin özyeterlik düzeylerinin incelenmesi.* (Yayınlanmamış doktora tezi). Gazi Üniversitesi, Ankara.

Öztürk, M. K. (2009). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin okul, aile ve toplum ilişkileri yeterlik alanına ilişkin görüşleri ve öz değerlendirmeleri. *Bilig*, *49*, 113-126.

Patton, M. Q. (2018). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri* (Bütün, M. ve Demir, S. B, Çev. Ed.). Ankara.

Sezer, Ş. (2020). Öğretmen adaylarının görüşlerine göre Türk Milli Eğitiminin genel amaçlarının gerçekleşme düzeyi. *OPUS Uluslararası Toplum Araştırmaları Dergisi*, *15*(24), 2269-2296. DOI: 10.26466/opus.619531

Smith, B. A., Palmer, J. J., & Correia, S. T. (1995). Social Studies and the Birth of NCSS: 1783-1921. *Social Education*. Retrieved from https://www.socialstudies.org/social-education/59/7/social-studies-and-birth-ncss-1783-1921

Shenton, A. K. (2004). Strategies for ensuring trustworthiness in qualitative research projects. *Education for Information*, *22*(2), 63–75. https://doi.org/10.3233/EFI-2004-22201

Swennen, J. and Klink, M. (2009). Becoming a Teacher Educator. https://doi.org/10.1007/978-1-4020-8874-2

Şimşek, H., Dağıstan, A., Şahin, C., Koçyiğit, E., Dağıstan Yalçınkaya G., Kart, M. ve Dağdelen, S. (2019). Kapsayıcı eğitim bağlamında türkiye'de temel eğitim programlarında çokkültürlülüğün izleri. *Ahi Evran Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi, 5*(2), 177-197. DOI: 10.31592/aeusbed.563388

Tokcan, H., & Tangülü, Z. (2019). 2006 ve 2018 sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programı üzerine karşılaştırmalı bir analiz çalışması. *Turkish Journal of Social Research/Turkiye Sosyal Araştırmalar Dergisi*, *23*, 97-119.

Tonga, D. (2012) Sosyal bilgiler öğretmenliği lisans programının değerlendirilmesi. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *10*(4), 779-803. https://izlik.org/JA23TB84MW

Tosuntaş, Ş. B. (2020). Öğretmenlik mesleği genel yeterliklerinin incelenmesi. *Academy Journal of Educational Sciences*, *4*(1), 53-61. https://doi.org/10.31805/acjes.746234

Turan, R. (2023). Türkiye'de sosyal bilgiler öğretmeni yetiştirmenin tarihçesi. *Korkut Ata Türkiyat Araştırmaları Dergisi, 13*, 1282-1312. https://doi.org/10.51531/korkutataturkiyat.1371874

Türk Eğitim Derneği [TED] (2009). *Öğretmen Yeterlikleri*: Özet raporu. http://portal.ted.org.tr/yayinlar/Ogretmen_Yeterlik_Kitap_Ozet_rapor.pdf

Türkiye Yeterlilikler Çerçevesi. (2020). 09.07.2020 tarihinde http://tyc.gov.tr/sayfa/yeterlilik-kavrami-i435e32ed-363c-4540-8498-76651dc27001.html adresinden erişildi.

Uslu, S. (2016). Sosyal bilgiler eğitimi lisans programının sosyal bilgiler öğretmeni özel alan yeterlikleri açısından incelenmesi. *Uluslararası Avrasya Sosyal Bilimler Dergisi*, *4*(12), 126-139. https://izlik.org/JA28UG47DN

Usta, E., ve Korkmaz, Ö. (2010). Öğretmen adaylarının bilgisayar yeterlikleri ve teknoloji kullanımına ilişkin algıları ile öğretmenlik mesleğine yönelik tutumları. *Uluslararası insan bilimleri dergisi*, *7*(1), 1335-1349. https://arastirmax.com/en/system/files/dergiler/161047/makaleler/7/1/arastrmx_161047_7_pp_1335-1349.pdf

Van Hover, S. (2008). The professional development of social studies teachers. In L. S. Levstik & C. A. Tyson (Eds.), *Handbook of research in social studies education* (pp. 352–372). Routledge.

Yaylacı, Z., ve Aksoy, B. (2016). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin kaynaştırma eğitimindeki yeterlilikleri. *Uluslararası Türk Eğitim Bilimleri Dergisi*, *2016*(6), 19-40.

Yılar, M. B., ve Cüce, K. (2021). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin özel alan yeterliklerini etkileyen faktörler ve bunların lisans programıyla ilişkisi. *Trakya Eğitim Dergisi*, *11*(2), 661-683. https://doi.org/10.24315/tred.689486

Yiğit, E. Ö. (2011). *Sosyal bilgiler öğretmen adaylarının teknoloji okuryazarlığı düzeylerinin ve teknoloji ile bütünleştirilmiş sosyal bilgiler öğretimine yönelik görüşlerinin belirlenmesi* (Yayınlanmamış doktora tezi). Marmara Üniversitesi, İstanbul.

YÖK. (2018). Öğretmen yetiştirme lisans programları. 04 Şubat 2021 tarihinde https://www.yok.gov.tr/kurumsal/idari-birimler/egitim-ogretim-dairesi/yeni-ogretmen-yetistirme-lisans-programlari adresinden erişildi.

Yükseköğretim Kurulu [YÖK]. (2020). YÖK'ten eğitim fakültelerine önemli yetki devri kararı. 10 Ekim 2020 tarihinde https://www.yok.gov.tr/Sayfalar/Haberler/2020/egitim-fak%C3%BCltelerine-yetki-devri.aspx adresinden erişildi.

Yükseköğretim Kurulu [YÖK]. (2025). https://yokatlas.yok.gov.tr/lisans-bolum.php?b=14990

Zhang, J. & Wu, Y. (2025) Impact of university teachers' digital teaching skills on teaching quality in higher education. *Cogent Education 12*(1). https://doi.org/10.1080/2331186X.2024.2436706